

7. Пометун О. Активні й інтерактивні методи навчання: до питання про диференціацію понять / О. Пометун // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 10–15.

8. Пометун О. І. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. Пометун, Л. Пироженко / За ред. О. І. Пометун. – К. : Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

РЕЗЮМЕ

О. Б. Борисова. Особенности использования интерактивных педагогических технологий в условиях информационного общества.

В статье рассматриваются организационно-педагогические условия использования интерактивных технологий в процессе подготовки будущих учителей гуманитарных специальностей. Раскрыта сущность понятия «интерактивные методы», выявлен ряд затруднений, которые возникают в школьной практике при использовании интерактивных методов обучения.

Ключевые слова: информационное общество, интерактивные технологии, интерактивное обучение, интерактивные методы, коммуникативное взаимодействие.

SUMMARY

O. Borisova. Features is an interactive pedagogical techniques in the context of information society.

The article scrutinizes the organizational and the pedagogical terms of usage of the interactive technologies in the process of preparation of future teachers in Humanities. The essence of concepts interactive technologies, the dialogue training is examined, a number of typical problems that arises during the implementation of interactive teaching methods is identified.

Key words: informative society, online training, interactive technology, communicative interaction.

УДК 378.147

М. Є. Василенко

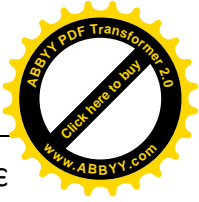
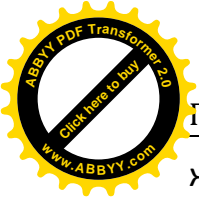
Сумська філія Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРАЦІ ЮРИСТІВ

У статті охарактеризовано класифікаційні групи юридичних професій. Наведено психолого-педагогічні характеристики юридичної праці за такими структурними компонентами, як об'єкти, зміст, умови праці. Обґрунтовано їх вплив на професійні вимоги до консультативної діяльності юристів. Розкрито професійні особливості консультативної діяльності.

Ключові слова: юридична діяльність, юридичні професії, об'єкти, зміст, умови праці юристів, консультативна діяльність, психолого-педагогічний аналіз консультативної діяльності юристів.

Постановка проблеми. Формування в Україні демократичного суспільства на засадах правових норм підвищило не тільки значення права у всіх сферах життєдіяльності, але й роль професіоналів з надання юридичної допомоги громадянам. У повсякденному житті будь-якій людині хоча б один раз доводилося вирішувати питання правового характеру, пов'язані з розподілом, даруванням або наслідуванням майна, розірванням шлюбу, оформленням документів на право володіння

житловою площею тощо. Унаслідок цього життєво важливою постає проблема отримання кваліфікованої юридичної допомоги.

Аналіз актуальних досліджень. Юридична діяльність як різновид суспільної діяльності розглядається у працях І. В. Бризгалова, С. Д. Гусарева, С. С. Сливки, Г. О. Цирфи та інших учених. Дослідники обґрунтовують, що відносно нормування, узгодження, впорядкування соціальних відносин юридична діяльність «здійснюється юристами фахівцями з метою отримання правового результату, задоволення законних потреб та інтересів соціальних суб'єктів відповідно до вимог права» [4, 21]. Як різновид професійної праці юридична діяльність спрямована на задоволення життєво важливих потреб та інтересів, пов'язаних із правовою взаємодією громадян.

Ретроспективний аналіз психологічних, педагогічних та соціологічних досліджень дозволяє дійти висновку про те, що в суспільному виробництві існують численні юридичні професії та спеціальності, які суттєво відрізняються за змістом професійних функціональних обов'язків. Консультативну діяльність на професійній основі здійснюють не всі фахівці юридичного профілю. Тому уточнення вимагають питання щодо з'ясування функціональних обов'язків юристів, змісту та особливостей консультативної діяльності в їх професійній праці.

Мета статті – здійснити психолого-педагогічний аналіз консультативної діяльності у праці юристів.

Розкриття мети вимагає постановки та вирішення певних завдань, а саме:

- визначити перелік юридичних професій, функціональними обов'язками яких передбачено обов'язковість консультативної діяльності;
- здійснити професіографічний аналіз та обґрунтувати психолого-педагогічні характеристики юридичної праці порівняно з іншими видами професійної діяльності;
- з'ясувати вплив психолого-педагогічних характеристик юридичної праці на професійні особливості консультативної діяльності юристів;
- окреслити вимоги, що ставить консультативна діяльність до професійних знань, умінь та якостей юристів.

Виклад основного матеріалу. Вивчення різноманітних галузей суспільного виробництва дає підстави стверджувати, що юридична діяльність здійснюється у сфері обслуговування. Спеціалісти з психології

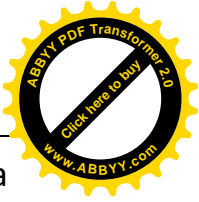
праці відносять юридичні професії до тих галузей обслуговування, діяльність яких спрямована на задоволення соціально-культурних, духовних та інтелектуальних потреб людини і підтримання її нормальної життєдіяльності [5; 7].

Відповідно до державного класифікатора професій [6] у сфері юридичної діяльності працюють різноманітні спеціалісти-професіонали, об'єднані у певні класифікаційні групи (табл. 1).

Таблиця 1

Професії та спеціальності юридичної галузі праці

Класифікаційна група професій	Професії та спеціальності
Вищі державні службовці органів судової влади	Генеральний прокурор України, Голова Апеляційного суду України, Голова Верховного суду України, Голова Вищого адміністративного суду України, Голова Вищого господарського суду України, Голова Конституційного суду України. Заступник Генерального прокурора України, заступник Голови Апеляційного суду України, заступник Голови Верховного суду України, заступник Голови Вищого господарського суду України, заступник голови судової палати Апеляційного суду України, заступник голови судової палати Вищого адміністративного суду України, заступник голови судової палати вищого господарського суду України. Перший заступник Генерального прокурора України, перший заступник Голови Апеляційного суду України, перший заступник Голови Верховного суду України, перший заступник Голови Вищого господарського суду України. Суддя Верховного суду України, суддя Вищого арбітражного суду, член Конституційного суду України
Керівні працівники апарату органів судової влади	Голова судової колегії, голова суду. Заступник Голови Вищого адміністративного суду України. Начальник відділу (прокуратури), начальник управління Апеляційного суду України, начальник управління Вищого адміністративного суду України, начальник управління Вищого господарського суду України. Перший заступник Голови Вищого адміністративного суду України. Прокурор (області, міста, району). Суддя Апеляційного суду України, суддя Вищого адміністративного суду України, суддя Вищого господарського суду України
Керівники юридичних підрозділів	Головний юрисконсульт. Начальник юридичного відділу
Інші професіонали в галузі правознавства	Експерт, інспектор праці (правовий). Нотаріус, нотаріус державний. Радник. Слідчий, слідчий в особливо важливих справах, фахівець з дізнання у сфері цивільного захисту. Юрисконсульт
Судові секретарі, виконавці та розпорядники	Секретар судового засідання, секретар суду, відповідальний секретар колегії судової, секретар колегії судової. Державний виконавець, державний уповноважений. Судовий виконавець, судовий розпорядник
Помічники	Помічник нотаріуса, помічник нотаріуса державного
Організатори діловодства	Організатор діловодства (система судочинства)
Інспектори воєнізованої охорони та приватні детективи	Приватний детектив. Фахівець з організації майнової та особистої безпеки

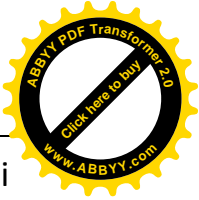

За даними юридичними спеціальностями здійснюється підготовка правознавців у професійних закладах освіти. Так, в освітньо-кваліфікаційній характеристиці бакалавра за спеціальністю 6.060100 «Правознавство» напряму підготовки 0601 «Право» кваліфікації «Бакалавр з права» вказано, що зазначений фахівець може обіймати посади спеціаліста державної служби, помічника судді, помічника слідчого, спеціаліста відділу реєстрації актів цивільного стану, декларанта, секретаря суду, юрисконсульта, секретаря судової колегії, помічника адвоката, помічника нотаріуса, організатора діловодства, помічника нотаріуса державного, спеціаліста з оперативно розшукової діяльності, інспектора міліції, інспектора внутрішньої служби.

Аналіз указаних джерел та єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника робіт і професій дозволив виділити основні юридичні спеціальності, для яких консультативна діяльність є основоположною за функціональними обов'язками. Це передусім юрисконсульти, адвокати, нотаріуси та їх помічники.

З огляду на професіографічний аналіз, ці професії об'єднують спільні особливості, що визначають відмінності юридичної праці від інших видів професійної діяльності в суспільному виробництві. З метою з'ясування цих відмінностей ми застосували запропонований у класифікації професій системно-структурний підхід до професіографічного аналізу юридичної праці, що знайшов методологічне оформлення в наукових працях М. П. Єрастова, В. П. Зінченка, О. М. Леонтьєва, В. Д. Шадрікова. З позицій системно-структурного підходу, діяльність складається з окремих дій, об'єднаних загальним мотивом і спрямованих на досягнення конкретної мети, функціонально підпорядкованих і динамічно організованих. Сукупність предметних, матеріальних дій утворює систему зовнішньої предметної діяльності професіонала у професії, сукупність психічних, ідеальних дій – систему його внутрішньої психічної діяльності у процесі праці.

Тому такі вчені, як О. М. Іванова, Р. Д. Каверіна, С. Я. Карпіловська, Є. О. Клімов, В. В. Чебишева, С. М. Чистякова основними зовнішніми структурними компонентами професії виділяють об'єкт, мету, знаряддя та умови праці. Психофізіологічну систему діяльності утворюють професійно значущі якості та властивості працівника. Ці характеристики забезпечують продуктивність, якість та надійність праці й відображають внутрішній бік професії [5; 7].

Для широкого кола юридичних спеціальностей об'єктами праці виступають окремі особи та групи людей, які можуть представляти як приватні інтереси, так і інтереси державних, акціонерних, орендних, власних підприємств, фірм, установ, організацій. Оскільки юристи професійно контактують з окремими людьми, групами та колективами людей, їм доводиться зважати на вік, стать, соціальний стан, освіту; фізіологічні та психічні особливості клієнтів; розміри та склад виробничих колективів або інших груп людей.

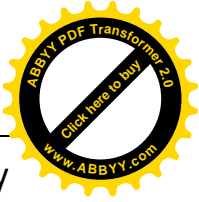
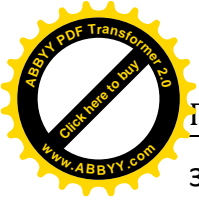
Характерною особливістю професійної взаємодії з об'єктами праці спеціалісти також відзначають складність життєвих ситуацій, які доводиться аналізувати та вирішувати юристам. Адже фізичні та юридичні особи звертаються по юридичну допомогу у найрізноманітніших життєвих ситуаціях, починаючи з реєстрації шлюбу і закінчуючи отриманням спадщини або розподілом майна у процесі його анулювання [1–2; 4; 10].

Таким чином, для успішної професійної взаємодії з клієнтами професійно необхідними якостями юриста будуть урівноваженість, витримка внаслідок різноманітності людських характерів та змін у настроях; розподіл та переключення уваги мають значення у процесі роботи з колективами та групами людей. Крім того, юристові доводиться обробляти велику кількість документації, тому значну роль відіграватимуть ретельність, уважність, пунктуальність у розумових операціях з юридичними паперами.

Традиційно у змісті професійної праці юристів виокремлюють види робіт, пов'язані з організацією діяльності інших суб'єктів права, аналізом та визначенням правового статусу інших осіб, контролюванням впровадження і дотриманням ними правових норм, допомогою в реалізації їх професійних функцій, наданням юридичних консультацій населенню, створенням необхідних умов для інформування населення про стан правопорядку в районі, консультаціями та юридичним захистом у випадках протиправних посягань на майно громадян. Такі вчені, як А. М. Бражникова, І. В. Бризгалов, С. Д. Гусарев, В. М. Савіщенко уточнюють, що для юристів, які працюють на підприємствах, консультативна діяльність вимагає значного часу поряд із роз'ясненням необхідності збереження майна, посилення контролю за трудовою дисципліною, можливості негативних наслідків дисциплінарних порушень трудової дисципліни [2–4; 9].

У тарифно-кваліфікаційних довідниках професій зміст професійної діяльності розкривається через перелік робіт на початку, впродовж та після закінчення робочого дня професіоналів. В освітньому стандарті бакалавра

з права зазначено, що відповідно до державної класифікації змісту юридичної праці з урахуванням вимог ринку праці основними видами професійної діяльності цього профілю фахівців є: послуги, що надаються переважно юридичним особам; діяльність у сфері права; нотаріальна діяльність (консультації з питань надання юридичних послуг нотаріальними конторами і приватними нотаріусами, державними нотаріальними архівами під керівництвом нотаріуса); діяльність державних виконавців, слідчих й арбітрів; консультації з питань комерційної діяльності й управління; слідча діяльність і забезпечення безпеки; управління і нагляд у сфері оподаткування; діяльність суддів; діяльність органів прокуратури; охорона і забезпечення громадського порядку; обов'язкове соціальне страхування [2, 9–10].

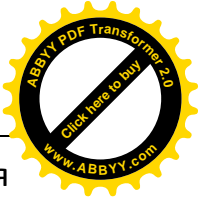
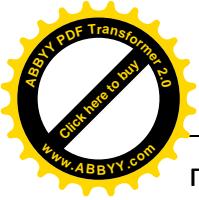
За результатами психолого-педагогічного аналізу юридичну працю можна охарактеризувати як гностичну за метою з розумовими операціями з планування, виконання та контролю професійних робіт. Починаючи з епохи римського права, традиційними для юристів уважалися три види професійних робіт: складання та оформлення документів; консультування щодо правового нормування та регулювання справ клієнтів; участь у судовому засіданні [3–4; 10].

На сучасному етапі розвитку суспільства структура праці юристів значно ускладнилася, тому до змісту юридичної діяльності додалося багато інших видів робіт. Проте спеціалісти з дослідження праці юристів виділили кілька видів юридичних дій, які становлять змістову основу цього виду праці:

– юридичний супровід або ведення справи клієнта, у процесі якого вирішення проблемної життєвої ситуації здійснюється за допомогою комплексу цілеспрямованих процесуальних дій (винесення рішення про прийняття до свого провадження, проведення експертного дослідження, перевірка доказової інформації, побудова версії щодо справи тощо);

– складання та оформлення юридичних документів з метою відображення або посвідчення юридично значущої інформації (підготовка та прийняття нормативно-правових актів, реєстрація та статистичний облік правових явищ, оформлення позову до суду чи протоколу про адміністративне правопорушення, нотаріальне завірення важливих документів тощо);

– юридичне консультування, у процесі якого необхідна інформація передається клієнту у певній формі, наприклад, можуть надаватися поради або рекомендації, визначатися правовий статус дій клієнта або обсяг його

правових повноважень, роз'яснюватися перспективи судового вирішення справи тощо;

– тлумачення текстів різноманітних юридичних документів, роз'яснення їх нормативного змісту та правової сутності (конкретизація вимог правової норми, роз'яснення рішення уповноваженого органу, тлумачення змісту правових норм або юридичної термінології);

– виступи в юридичних установах, де оголошуються заяви, клопотання, вимоги, висновки аналітичної та експертної роботи стосовно юридичних справ;

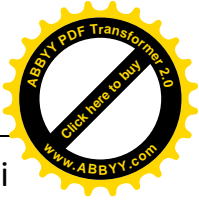
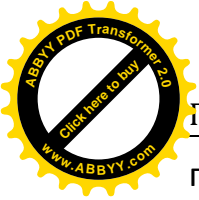
– правовиховна діяльність, правова агітація та пропаганда правових знань, коли відбувається правова корекція поведінки суб'єктів права шляхом впливу на їх свідомість [1–4; 9–10].

Як бачимо, важливу частину юридичної праці становлять консультації, у процесі яких здійснюється порівняння життєвих ситуацій та проблем з правовими еталонами, встановлення їх відповідності юридичним нормативним вимогам. Для успішного виконання цих робіт юристам необхідні спостережливість, уважність, логічне мислення. Якщо робота пов'язана з виробленням юридичних рекомендацій, професіонал повинен виявляти пошуково-пізнавальні, організаторські та комунікативні здібності [1; 3; 9].

У професіографічній характеристиці соціально-економічних умов психологи рекомендують враховувати наявність у роботі факторів моральної відповідальності, характер соціальних зв'язків та ділових контактів у роботі [5; 7].

Зокрема юридична допомога у проблемних ситуаціях передбачає реалізацію прав та обов'язків клієнтів, розв'язання спірних ситуацій на засадах справедливості та правового нормування. С. Сливка пише, що юрист повинен не тільки добре знати зміст законодавства, акти правозастосування, їх тлумачення, йому ще необхідно виявляти обізнаність та усвідомленість у нормах моралі, релігії, побутових звичаях, культурних традиціях, різних соціальних груп громадян. Тому важливими є соціально-гуманітарні знання й життєвий досвід правознавця [10, 23–25].

Професійна діяльність юристів суворо регламентується правовими нормами, юрист наділений правами та обов'язками застосування влади від імені закону. Висока вимогливість та чітка регламентація юридичних процедур обумовлюють присутність у праці юристів факторів моральної відповідальності за наслідки професійних дій, за життя, здоров'я,

психічний стан клієнтів. Унаслідок юристові необхідні такі професійні якості, як відповідальність, порядність, чесність, дисциплінованість. Наявність чисельних ділових контактів передбачають вияв у професіоналів комунікативних здібностей та розвиненого мовлення [1; 3; 9].

Розглянуті психолого-педагогічні характеристики юридичної праці значною мірою визначають професійні особливості консультативної діяльності юристів:

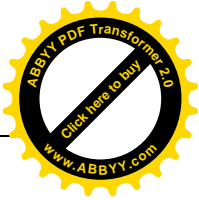
– Вітчизняні вчені Т. І. Анисимова, А. М. Бражникова, В. М. Савіщенко зазначають, що для встановлення комунікативного контакту з клієнтами під час консультації юристові доводиться зважати на психологічні особливості людських характерів, настроїв та поведінки, виявляючи терплячість, витримку, врівноваженість, тактовність [1–2; 9]. Проте сувора правова регламентація юридичних рекомендацій позбавляє юриста права зважати на психологічні та соціальні обставини клієнта.

– Складнощі юридичного тлумачення життєвих ситуацій як предмета консультації пов'язані з широкою різноманітністю юридичних запитів клієнтів, що розширює спектр професійних моделей взаємодії суб'єктів консультування. На такі особливості у змісті консультацій указують І. В. Бризгалов, С. Д. Гусарев, С. С. Сливка [3–4; 10].

– В аспекті дослідження професійних функцій юристів А. М. Бражникова, С. Д. Гусарев, В. М. Савіщенко та інші дослідники довели взаємозалежність консультативних рекомендацій із законодавчими вимогами та юридичними нормами. Для успішного виконання цих професійних дій юристам необхідні спостережливість, уважність, логічне мислення. Але присутність ризику надмірного застосування юристом владних повноважень може призвести до зловживання службовим становищем. Тому в консультативній діяльності зростає роль моральної відповідальності за її результати [2; 4; 9].

– Такі дослідники, як І. В. Бризгалов, А. О. Краснейчук, С. С. Сливка вказують на достатньо складну структуру та багатоаспектний зміст юридичного консультування, яке сьогодні перестало бути просто індивідуалізованою порадою і набуває характеру державно санкціонованого методу допомоги у розв'язанні різних життєвих проблем. Водночас у теорії та практиці юридичної діяльності існує проблема недостатньої розробленості науково-методичних засобів, спрямованих на виявлення механізмів консультування юристами громадян у різноманітних життєвих ситуаціях [3; 8; 10].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

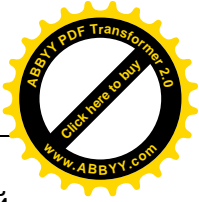
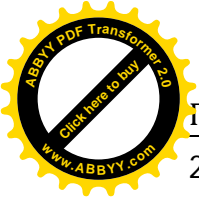
1. Перебудова соціально-господарського механізму суспільного життя в Україні ставить перед громадянами низку нових завдань з правового оформлення соціальних відносин, що потребує мобілізації професійної юридичної допомоги окремим особам та групам людей. Тому постає необхідність у підвищенні ефективності професійної підготовки компетентних юристів.

2. Професіографічний аналіз юридичної праці у суспільному виробництві дозволяє дійти висновку про важливу роль консультативної діяльності у таких поширених юридичних професіях, як юрисконсульт, адвокат, нотаріус та їх помічники. Психолого-педагогічні характеристики зазначених професій обґрунтовуються присутністю «людського фактора» у змісті, об'єктах та умовах юридичної праці. Це визначає основні відмінності професійних робіт, професійних знань та кваліфікаційних вимог юристів від інших видів праці в суспільному виробництві.

3. Аналіз змісту та умов юридичної діяльності за різними професіями дозволив виділити основні якості, притаманні професіоналам з консультативною спрямованістю трудових функцій. Моральна відповідальність, урівноваженість, тактовність, уважність, професійна компетентність не тільки визначають успішність юридичної праці, але й суттєво впливають на результативність консультативної діяльності юристів. На виявлені професійні особливості та відмінності юридичної праці необхідно зважати у процесі обґрунтування змісту та методик професійної підготовки майбутніх юристів до консультативної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимова Т. И. Дидактические условия формирования профессионально важных качеств личности у будущих юристов в вузе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Анисимова Тамара Ивановна. – Казань, 2003. – 202 с.
2. Бражникова А. Н. Развитие профессионально значимых качеств юриста : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Бражникова Антонина Николаевна. – Ставрополь, 2000. – 214 с.
3. Бризгалов І. В. Юридична деонтологія : Короткий курс лекцій / І. В. Бризгалов. – [3-тє вид., стер.]. – К. : МАУП, 2003. – 48 с.
4. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти / Гусарев С. Д. – К. : Знання, 2005. – 375 с.
5. Иванова Е. М. Основы психологического изучения профессиональной деятельности / Иванова Е. М. – М. : Изд-во Москов. ун-та, 1987. – 208 с.
6. Класифікатор професій: ДК 0003:2005. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
7. Климов Е. А. Развивающийся человек в мире профессий / Климов Е. А. – Обнинск : Принтер, 1993. – 55 с.
8. Краснейчук А. Управлінське консультування як різновид консультаційної діяльності в системі державного управління України / А. Краснейчук // Вісник НАДУ. –

2007. – № 1. – С. 43–50.

9. Савіщенко В. М. Педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутнього юриста в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Савіщенко Вікторія Миколаївна. – Запоріжжя, 2008. – 262 с.

10. Сливка С. Юридична деонтологія : підруч. / С. Сливка. – [2-ге вид., переробл. і допов.]. – К. : Атіка, 2003. – 320 с.

РЕЗЮМЕ

М. Е. Василенко. Психолого-педагогический анализ консультативной деятельности в работе юристов.

В статье охарактеризованы классификационные группы юридических профессий. Поданы психолого-педагогические характеристики юридической работы по таким структурным компонентам, как объекты, содержание, условия работы. Обосновано их влияние на профессиональные требования к консультативной деятельности юристов. Раскрыты профессиональные особенности консультативной деятельности.

Ключевые слова: юридическая деятельность, юридические профессии, объекты, содержание, условия работы юристов, консультативная деятельность, психолого-педагогический анализ консультативной деятельности юристов.

SUMMARY

M. Vasilenko. The psychological pedagogical analysis of konsultative activity in process lawyers.

The classification groups of legal professions are described in the article. Psychological pedagogical descriptions of legal work are resulted on such structural elements as objects, maintenance, terms of work. Their influence is grounded on professional requirements to consultative activity of lawyers. The professional features of consultative activity are exposed.

Key words: legal activity, legal professions, objects, maintenance, terms of work of lawyers, consultative activity, psychological pedagogical analysis of consultative activity of lawyers.

УДК 37.013.42–057.19

О. В. Воронова

Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕПІДГОТОВКИ БЕЗРОБІТНИХ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті описано основні соціально-педагогічні технології, що визначають напрям навчального процесу перепідготовки безробітних. Здійснена їх характеристика в контексті педагогічного впливу на підвищення ефективності навчання безробітних у вищих навчальних закладах, на їх професійне становлення.

Ключові слова: безробітні, соціально-педагогічні технології, професійне навчання, перепідготовка, професійне становлення, соціальна адаптація.

Постановка проблеми. В умовах світової фінансової кризи безробіття в Україні стало важливою соціально-економічною проблемою, розв'язання якої зумовлює необхідність реалізації системи заходів, спрямованих на подолання її негативних наслідків. Ситуація, що склалася в нашій країні у сфері зайнятості висуває вимоги корінних змін у загальному напрямі освітнього процесу. Реформування вітчизняної економіки і реорганізація суспільства в цілому передбачає реструктуризацію виробничих галузей,